

Lietuvių kalbos draugijoje

Kovo 6 d. Šiaulių universitete (ŠU) vyko IX respublikinė konferencija-seminaras „**Gimtoji kalba mokykloje**“. Joje buvo kalbėta apie gimtosios kalbos situaciją mokyklose ir visuomenėje, nagrinėta lietuvių kalbos ir literatūros didaktikos problematika, literatūros interpretavimo galimybės neformalioje mokinių veikloje ir kitos temos.

Konferencijos organizacinio komiteto pirmininkė ŠU profesorė Džiuljeta Maskuliūnienė priminė, kad Šiauliai daug metų buvo lituanistų rengimo kalvė (Šiauliuose lietuvių kalbos mokytojai pradėti rengti 1948 m.), kad 9-ą kartą suorganizuota konferencija yra originali tuo, kad joje dalyvauti kviečiamos visos trys švietimo grandys – mokiniai, mokytojai ir mokslininkai: „Tai labai svarbu, nes mes, universiteto dėstytojai, turime galimybę girdėti mokyklų pulsą, o mokyklų atstovai – gauti daugiau apibendrintos informacijos. Taigi kartu gimtosios kalbos problemas mokykloje galime nagrinėti kompleksiskai.“

Konferencijoje perskaityta 19 pranešimų – 6 plenariniame posėdyje, 13 lietuvių kalbos didaktikos ir literatūros didaktikos sekcijose (dviejų literatūros sekcijos pranešimų autoriai ne-

atvyko, bet atsiuntė pranešimų pateiktis, jos ir buvo pademonstruotos). Plenariniame posėdyje daugiausia dėmesio buvo skirta Lietuvių kalbos draugijos (LKD) 85-mečiui. Apie šią visuomeninę organizaciją pranešimą skaitė LKD pirmininkė Genovaitė Kačiuškienė: kalbėta apie LKD ištakas, raidą, apie draugijai vadovavusius žmones, apie per 85-erius metus nuveiktus darbus, akcentuota, kokių uždavinius turi spręsti draugija. Kalbėdama apie LKD lūkesčius Genovaitė Kačiuškienė sakė, kad svarbu visomis priemonėmis toliau ugdyti visuomenės kalbinį sąmoningumą, pasididžiavimą savo kalba ir kultūra, stengtis didinti lietuvių kalbos prestižą.

Konferencijoje buvo perskaityta literatūrą ir jos mokymą įvairiais rakursais analizuojančių pranešimų. Jų pateikė mokiniai, mokytojai ir dėstytojai. Apie ką kalbėjo mokiniai?

Ainius Pikūnas (ŠU gimnazija) pateikė tarpdalykinį darbą „Tarpukario Lietuvos gyvenimo atspindžiai skirtingų laikotarpių autorių kūryboje“. Į Marius Katiliškio romaną „Miškais ateina ruduo“ ir Vytauto Sirojos-Giros „Raudonmedžio rojų“ pasižiūrėta istoriko akimis, ieškota, kas romanuose liudija tarpukario istorinę tikrovę. Ignas Šaltis ir Kamilė Bitytė (Šiaulių „Romuvos“ gimnazija) stendiniame pranešime „Zigmo Gėlės tradicija Šiaulių „Romuvos“ gimnazijoje“ papasakojo apie Naisių literatūrinio muziejaus ir „Romuvos“ gimnazijos bendradarbiavimą. Kasmet „Romuvos“

gimnazistai parengia instaliaciją naujojo Zigmo Gėlės premijos laureato kūrybos tema, ją eksponuoja per Gėlės premijos įteikimą. Gimnazijoje surengiamas laureato kūrybos vakaras. Augustas Jasiūnas (Šiaulių r. Kužių gimnazija) perskaitė pranešimą „Biblija kaip literatūros ir kultūros tekstas: jos svarba Europos tapatybei“. Autoriui pavyko iškelti svarbius Biblijos kaip komunikacinio pranešimo aspektus: Biblija – tai poezija, memuarai, daina, istorinis pasakojimas, alegorija, pranašystė, didaktinis traktatas, įstatymas.

Dvi mokytojos iš Kelmės „Kražantės“ progimnazijos nagrinėjo pasirinktus literatūros didaktikos aspektus. Alma Paulauskienė kalbėjo apie šiuolaikišką lietuvių kalbos pamokos vedimo būdą – pamokos studiją. Ši idėja atėjo iš Japonijos; svarbu tai, kad į pamokos vertinimą, komentavimą įtraukiami ir mokiniai. Astos Stulpinienės pranešimas „Literatūrinis interpretavimas neformaliojoje teatro veikloje, teatrinio ugdymo integracija į literatūros pamokas“ akcentavo kino scenarijaus rašymo metodą kaip galimybę praturtinti literatūros pamokas. Rūta Kazlauskaitė (Šiaulių „Santarvės“ gimnazija) pranešimu „Impresionizmo raiška literatūroje: Igno Šeiniaus *Kuprelis*“ pristatė vienos pamokos idėją ir planą, kaip, dėmesį kreipiant į kalbinę kūrinio medžiagą, integruojant dailę ir geografiją, aptarti impresionizmo fenomeną, pateikė galimą įsivertinimo užduotį.

Tomo Andrijausko nuotr.

Dėstytojų pranešimai buvo skirti feminizmo, vaikų literatūros, skaitymo skatinimo problemoms. Irena Baliulė pranešime „Pirmosios feministės: moterys kultūroje“ nagrinėjo, kaip pasitelkiant literatūrinės ir kultūrinės ekskursijas įtaigiai kalbėti apie moterų vietą lietuvių kultūroje ir literatūroje. Nubrėžta perspektyva nuo Mindaugo žmonos Mortos iki XIX a. žymiųjų lietuvių moterų – Emilijos Pliaterytės, Karolinos Praniauskaitės ir kitų. Džiuljetos Maskuliūnienės pranešime „Bibliotekos vaizdinys vaikų literatūroje“ apžvelgta, kuriuose vaikų literatūros kūriniuose vaizduojama biblioteka, bibliotekininkas, knygų skaitymas, pabrėžta, kad daugiausia tokioms tematikos knygų yra skiriama

ikimokyklinukams ir pradinukams. Konstatuota, kad užsienio autoriai šiai temai skiria daugiau dėmesio, o lietuviškų originalių šios temos knygų nėra daug. ŠU profesoriaus Broniaus Maskuliūno ir Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotėkos bibliotekininkės Urtės Vasarienės pranešime „Mokykla, biblioteka, skaitymo skatinimas“ kalbėta, kaip į skaitymo skatinimą įtraukti skaitytojų klubus, į ką turėtų kreipti dėmesį mokyklų bibliotėkos.

Lietuvių kalbos sekcijoje pranešimus skaitė mokslininkai, mokytojai, mokiniai.

Aurimas Markevičius (Vilniaus Santariškių konsultacinis mokymo centras) pranešime „Mokinių akcentologijos taisyklių praktinio taikymo ir

konkrečių žodžių kirčiavimo įgūdžiai“ pristatė ilgalaikio tyrimo duomenis: kalbėta apie aktyvaus klausymosi, kirčiavimo taisyklių mokėjimo svarbą, pateikta daug konkrečių tyrimo pavyzdžių (kas sukirčiuota geriausiai ir kas blogiausiai), išryškinta, kas mokantis kirčiavimo yra sunkiausia, ir pateikta konkrečių siūlymų. Tiesa, tyrimo duomenys su VLKK kirčiavimo rekomendacijomis negretinti. Giedrės Čepaitienės pranešime „Mokinių raštingumas ir lietuvių kalbos programa“ parodyta, kaip beįsibūtinęs lietuvių kalbos programos koreliuoja su absolventų (ne)raštingumu (lyginta, ką pagal programas turėtų mokėti pradinę mokyklą, pagrindinę mokyklą, gimnaziją baigę mokiniai ir ką rodo absolventų

rašinių analizė). Pranešėja ne tik pakritikavo kai kuriuos programų aspektus, kai kurias temas, bet ir siūlė problemų sprendimo būdų ir priemonių.

Dviejuose ŠU mokslininkų pranešimuose kalbėta apie terminus. Regina Kvašytė (pranešimas „Terminai su šaknimis *vard-* ir *žod-*“) dėmesį skyrė terminų darybai ir semantikai. Nagrinėti „Kalbotyros terminų žodyne“ ir susijusių sričių (lingvodidaktikos, vertimo ir kt.) terminų žodynuose, „Lietuvių kalbos enciklopedijoje“ rasti 27 vientisiniai terminai su šaknimi *vard-* (šių šaknį turintys terminai dažniausiai yra kalbos dalių ar su jomis susijusių procesų pavadinimai bei onomastikos terminai) ir 18 terminų su šaknimi *žod-*. Kalbėta apie terminų sinonimiją: kalbos dalis pavadinantys terminai su šaknimi *vard-* sinonimų dažniausiai neturi, bet visi iš jų padaryti procesų pavadinimai turi sinonimų; onomastikos terminai (daugiausia dūriniai) irgi turi sinonimų (paprastai su nelietuvišku dėmeniu *onimas* „vardas“), terminų su šaknimi *žod-* grupėje taip pat esama ir sinonimų porų, ir ilgesnių eilių. Jolantos Vaskelienės pranešimas „Dėl žodžių darybos terminų“ buvo skirtas su žodžių daryba susijusiems terminams. Kalbėta

apie 148 terminus, rastus Stasio Keinio „Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryboje“ ir Kazimiero Gaivenio, Stasio Keinio „Kalbotyros terminų žodyne“, atkreiptas dėmesys į tai, kad minėtose knygose nesama kai kurių žodžių darybos terminų (čia remtasi Vinco Urbučio „Žodžių darybos teorija“), kalbėta apie pernelyg didelį terminų variantiškumą, sinonimiją, netikslius (ir mokslo kalbai nereikalingus) terminus. Po abiejų pranešimų diskutuota apie terminų sinonimiją ir apie tai, kaip reikalingas, kad terminai neturėtų sinonimų, neretai nedera su realybe.

Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimnazijos mokytoja Raimonda Rumbinaitė (pranešimas „Gimtoji kalba šiandieninėje visuomenėje“) kalbėjo apie lietuvių kalbos situaciją šiandieninėje visuomenėje (minėta emigracija, (ne)skaitymas, viešųjų užrašų klaidos ir kt.). Kelmės r. Krėžių Žygimanto Liauksmino gimnazijos mokinė Akvilė Starožinskaitė (pranešimas „TV pokalbių laidų vedėjų kalbos analizė kalbos etiketo, lyčių lingvistikos aspektais“ parengtas su mokytoja Emilija Kvietkuviene) kalbėjo apie kai kurių TV laidų tematiką, laidų vedėjų kalbėjimo pobūdį, etiketą (kaip pasisveikinama, dėkojama, atsisveikinama

ir kt.), pagal įvairius ypatumus gretinta vedėjų moterų ir vyrų kalba (kokie įvardžiai būdingi vedėjams, kurie vartoja daugiau mažybinių formų, pajuokavimų ir pan.). Julija Moldavanceva (Šiaulių „Santarvės“ mokykla) pranešime „Projektas „Akmuo gamtoje ir kultūroje“ pristatė mokykloje vykusį projektą (jo vadovės lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Rūta Kazlauskaitė ir fizikos mokytoja Irina Kušleikienė). Dešimt gimnazijos II klasės mokinių dalyvaujanti projekte, integruojančiame daug dalykų (lietuvių kalba ir literatūra, etnokultūra, anglų kalba, geografija, fizika, dailė ir technologijos, informacinės technologijos), išsiaiškino žodžio *akmuo* kilmę, reikšmes, tarminius pavadinimus, sužinojo, kaip akmuo vaizduojamas padavimuose; išsiaiškino ledyno ir morenos sąvokas; atliko savarankišką mokslo tiriamąjį darbą; išklausė paskaitą apie brangakmenius; dalyvavo edukacinėje išvykoje; parengė parodą „Akmuo šalia mūsų“ ir sukūrė filmą „Šiaulių Akmenų rūža“, kurį parodė ir konferencijos dalyviams.

Pranešimų pagrindu parengtus straipsnius numatyta publikuoti tęstiniame leidinyje „Gimtoji kalba mokykloje“, bendradarbiaujant su „Lucilijaus“ leidykla.

JOLANTA VASKELIENĖ,
DŽIULJETA MASKULIŪNIENĖ